

Projekt Znalosti z prírody pokračoval v Rumunsku

Vzdelávanie národa je prioritou každej vyspelej spoločnosti. Spoluprácu v oblasti vzdelávania mládeže a dospelých rôznou formou podporuje aj Európska únia. Jednou z foriem v oblasti celoživotného vzdelávania dospelých je aj program Socrates – Grundtvig 2, v rámci ktorého sa do medzinárodného projektu v oblasti environmentálnej výchovy a ekológie pod názvom **Znalosti z prírody** zapojilo v roku 2005 aj Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva (SMOPaJ) v Liptovskom Mikuláši. Ďalšími partnermi sú Česká republika, Rumunsko, Taliansko a koordinujúcou krajinou bola Bulharská republika. V roku 2006 pokračoval projekt len s partnermi, ktorým prešli pokračujúce projekty (Rumunsko, Slovensko a koordinujúcou krajinou sa stala Česká republika).

Po viacerých medzinárodných projektových stretnutiach, ktoré sa konali v Českej republike a na Slovensku, projekt pokračoval v dňoch 29. 9. – 5.

vali najpôvodnejšie prírodné a kultúrne hodnoty vidieckej krajiny (obr. 1). V Rumunsku sú zadané tri kategórie veľkoplošných chránených území: národné parky, prírodné parky a biosférické rezervácie. Tieto územia spolu s maloplošnými chránenými územiami zaberajú plochu 1 293 614 ha, čo predstavuje 5,44 % z celkovej rozlohy krajiny. Prírodný park Apuseni zaberá plochu 75 784 ha a ďalších 42 487 ha tvorí ochranné pásmo.

Rozprestiera sa na území troch administratívnych krajov: Alba, Bihor a Cluj v severozápadnej časti Rumunska (Transylvánia - Sedmohradsko). Na území prírodného parku žije približne 35 000 obyvateľov, ktorí sa venujú prevažne poľnohospodárskej a lesnej výrobe, ale aj ťažbe rúd a uhlia. V rastlinnej výrobe dominuje pestovanie zemiakov a jačmeňa, v živočíšnej výrobe pastva hovädzieho dobytku a oviec (obr. 2).

Pre Prírodný park Apuseni sú stanovené tieto manažérske ciele a opatrenia:

- uchovávať typický pôvodný vidiecky charakter a kultúrne dedičstvo krajiny,
- aktivity ekonomickej a

kultúrnej činnosti realizovať v súlade s udržateľným využitím prírodných zdrojov,

Obr. 2: Pastva hovädzieho dobytku

10. 2006 v Rumunsku. Koordinujúce pracovisko SMOPaJ prizvalo do projektu aj učiacich sa dospelých, a to zástupcov zo stredných a vysokých škôl (Gymnázium M. M. Hodžu v Liptovskom Mikuláši, Gymnázium v Liptovskom Hrádku a Katedra ekológie a environmentálnej výchovy FPV UMB v Banskej Bystrici). Program projektového stretnutia v Rumunsku bol zameraný na prezentáciu prírodného a kultúrneho dedičstva krajiny (Prírodný park Apuseni), v neposlednom rade aj na oblasť environmentálnej výchovy na rôznych stupňoch škôl (administratívny kraj Alba). Z hľadiska vzájomného porovnania pedagogických prístupov v oblasti environmentálnej výchovy na školách u nás a v hostiteľskej krajine, boli mimoriadne cenné prezentácie prác študentov Základnej školy Al. Domsa Colege a detí materskej škôlky M. Eminescu, kde bolo vidno obrovskú snahu pedagógov podporiť u detí od útleho veku kladný vzťah k prírode, úctu k tradíciám a viesť ich k rôznym aktivitám zameraným na ochranu životného prostredia a kultúrneho dedičstva krajiny.

Počas týždňového pobytu sme navštívili Prírodný park Apuseni, na území ktorého sa doteraz zachová

Obr. 1: Prírodný park Apuseni

- ekologickú a vidiecku turistiku primerane regulovať bez zvyšujúceho sa tlaku na prirodzené ekosystémy,

- zachovávať biologickú diverzitu územia a vhodne využívať a chrániť ekologické a environmentálne funkcie poskytované prirodzenými ekosystémami,

- územie vhodne využívať pre vedecký výskum a environmentálnu výchovu širokej verejnosti,

Obr. 3: Ľadová jaskyňa Scarisoara

- zabezpečiť vhodnú ochranu voľne žijúcich živočíchov a ekologické obnovenie poškodených alebo zmenených ekosystémov.

Dominantnými masívmi prírodného parku sú pohoria Bihor (najvyšší vrch Curcubata 1 848 m n. m.) a Apuseni v prevažnej miere tvorené vápencami a dolomitmi. Horninové prostredie, nezvyčajné pôsobenie vody a osobitná klíma sú základným predpokladom pre tvorbu rôznorodých krasových javov. Počas projektového stretnutia sme navštívili skutočný klenot rumunskej prírody - jednu z najznámejších a najväčších ľadových jaskýň Európy - jaskyňu Scarisoara (obr. 3). Aby vznikla ľadová jaskyňa

Obr. 4: Stratigrafická rezervácia Groapa Ruginoasa

musia byť splnené niektoré podmienky: podzemný priestor musí mať vrecovitý charakter bez kontaktu s teplými nezaľadnenými chodbami alebo puklinami, priemerná ročná teplota vzduchu pod nulou alebo okolo nuly, presakovanie dostatočného množstva vody do podzemného priestoru, otvor musí byť chránený pred priamym slnkom. Tieto podmienky boli predpokladom pre vznik jaskyne Scarisoara, jej ľadová výplň sa vyskytuje vo forme podlahového ľadu, ľadopádov, ľadových stalagmitov a stĺpov. Celkové množstvo ľadovej hmoty v jaskyni predstavuje 70 – 75 000 m³ a priemerná hrúbka podlahového ľadu dosiahla postupným narastaním až 20 m. Vchod do jaskyne (má priemer 60 m) sa nachádza v nadmorskej výške 1 165 m a je k nemu potrebné zostúpiť strmými rebrikmi do hĺbky 48 m.

Územie parku je pozoruhodné aj ďalšími geomorfologickými úkazmi. Vyskytuje sa tu najväčší prirodzený erozívny jav Rumunska – stratigrafická rezer-

miesta v krajine. Pôvodné obyvateľstvo - Móti sú pevne zviazaní s rodnou krajinou aj napriek tomu, že drsné podmienky Apusenských hôr im poskytujú len skromné životné podmienky (obr. 6,7). Poľnohospodárske plochy sú veľmi malé, nachádzajú sa na strmých svahoch prípadne vyššie položených plošinách v dôsledku čoho sú usadlosti a obydliá veľmi rozptýlené a izolované. Poľnohospodársku výrobu charakterizuje nízka intenzita. Na obhospodarovateľných plochách, ktoré sú často situované v nadmorskej

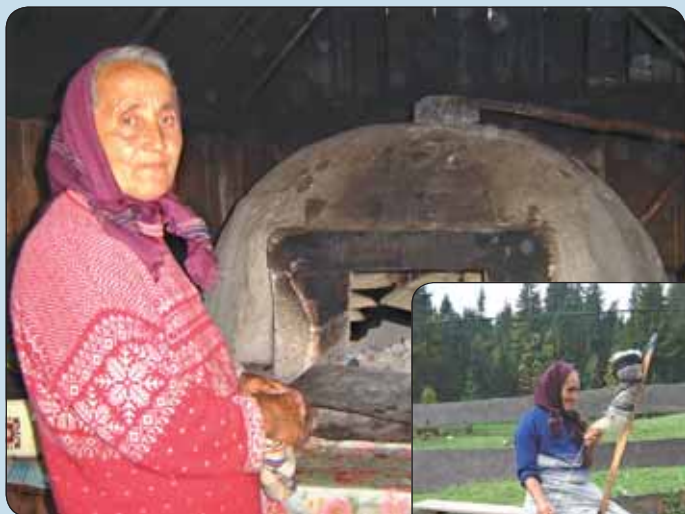
výške 1 100 – 1 200 metrov nie je možné použiť žiadnu mechanizáciu. Drsné a chladné klimatické podmienky umožňujú pestovať len zemiaky, jačmeň siaty, prípadne pšenicu. Živočíšna výroba je vďaka dostatku objemového krmiva z trávnych porastov orientovaná na chov hovädzieho dobytku a oviec. Okrem poľnohospodárskej výroby sa miestne obyvateľstvo venuje tradičným remeslám – stolárstvu a majstrovskému spracovaniu dreva – výroba tŕníc (horské - lesné rohy – trúby). S rovnakou zručnosťou používajú Móti drevo ako stavebný materiál v celej domácnosti. Tradičné

domy sú postavené výlučne z dreva a majú špecifickú architektúru. Aby sa vo svahoch zabezpečila vodorovná poloha domov, opierajú sa z jednej strany o rad stĺpov. Móti si nekupujú ani nábytok, vyrábajú si ho svojpomocne.

Počas ďalších dní sme navštívili tiesňavu

Obr. 5: Tradičné obhospodarovanie vidieckej krajiny - zväzanie sena

6,7: Skromný život ľudí na vidieku

vácia Groapa Ruginoasa (obr. 4). Vo voľnom preklade ju môžeme nazvať hrdzavá jama. Toto pomenovanie súvisí s červeno-fialovou farbou ílu, ktorý tvorí litologickú pôdu tohto územia. Vďaka vodnej erózii má rokľina v centrálnej časti hĺbku 200 m a šírku okolo 600 m, v ďalšej časti sa zužuje a vyúsťuje do kamenitého kaňona. Toto miesto nám ponúklo aj pôsobivý pohľad na centrálnu časť Prírodného parku Apuseni. Aj keď prirodzená erózia môže byť z utilitačného aspektu škodlivá, tento živelný jav je v skutočnosti súčasťou prirodzenej evolúcie ekosystému.

Okúzlení sme neboli len prírodnými krásami, ale aj láskavými a pracovitými ľuďmi, ktorí uchovávajú prastaré tradície a zvyky vo svojej každodennej práci (obr. 5). Tradičné obhospodarovanie vidieckej krajiny tu zatiaľ nenarušil ani v poslednom období rozmáhajúci sa vidiecky turizmus. Na rozdiel od iných karpatských pohorí sú Apusenské hory trvalo osídlené až do 1 200 m vysokých polôh. Zaraďujú sa medzi najvyššie obývané

Rametului (obr. 8). V jej blízkosti sa nachádza pozoruhodný kláštor Ramet, založený v prvej polovici 13. storočia (r. 1 240). Zaraďuje sa medzi najstaršie historické monumenty pravoslávnej cirkvi (obr. 9).

Obr. 8: Tiesňava Rametului

Súčasťou kláštora sú dva ortodoxné kostoly a mníšske domy postavené v moldavskom a valašskom architektonickom štýle. Ide o výlučne ženský kláštor, kde sa približne 100 mníšok a rehoľných sestier popri bohoslužbách venuje aj ručnému tkaniu kobercov. V kláštore je zriadené aj múzeum, v ktorom sú uchovávané staré náboženské knihy, liturgické predmety, ikony maľované na dreve a skle (poháre), tiež etnografické artefakty (vyšívané ľudové kroje) a zbierka mincí.

Záver nášho pracovného stretnutia bol venovaný prednáškam, zameraným na prezentáciu navrhovaných chránených území NATURA 2000 v regióne Alba. Rumunská republika, ako novoprijatá členská krajina Európskej únie, prijala záväzok budovať sústavu chránených území NATURA 2000, čo je jedným zo základných princípov v oblasti ochrany európskej prírody a krajiny.

Bc. Judita Bekeová, SMOPaJ, Liptovský Mikuláš
Ing. Ján Tomaškin, PhD., FPV UMB, Banská Bystrica

Foto: Ján Tomaškin

Obr. 9: Kláštor Ramet